

обов'язковим письмовим опитуванням. Результати опитування додаються до протоколу шкільного методичного об'єднання.

За потреби, у межах одного варіативного модуля можна освоїти навчальний матеріал, передбачений на два роки вивчення.

Інваріантний модуль «Загальна фізична підготовка» разом із спектром засобів і методів фізичної підготовки є основою реалізації концепції навчальної програми. Зростання рівня фізичної підготовленості учнів та учениць є провідним завданням вчителя на шляху до реалізації програми, виховання майбутніх захисників України, формування в учнів/учениць рухових вмінь, навичок та фізичних якостей, які необхідні для успішної підготовки до майбутнього захисту держави, збереження власного життя під час надзвичайних ситуацій, забезпечення наскрізного розвитку фізичних якостей, системно використовуючи доступні засоби та методи.

У попередні роки період з 01.09 до 01.10 кожного навчального року з метою адаптації учнів до навантажень на уроках фізичної культури прийом навчальних нормативів не здійснювався, а заняття мали рекреаційно-оздоровчий характер з помірними навантаженнями. Рекомендовано у 2023- 2024 навчальному році, враховуючи вплив на учнів/учениць умов воєнного стану, збільшити період адаптації учнів до фізичних навантажень за рішенням педагогічної ради та наказом директора школи.

Невиконання нормативів з причин, незалежних від учня/учениці, непропорційний фізичний розвиток, пропуски занять з поважних причин, не є підставою для зниження підсумкової оцінки успішності.

Для недопущення перевантаження учнів необхідно враховувати їхнє навчання в закладах освіти іншого типу (спортивних школах тощо). Так, у закладах загальної середньої освіти за рішенням педагогічної ради при оцінюванні учнів дозволяється враховувати результати їх навчання з відповідних видів спорту (легка атлетика, гімнастика та ін.) у позашкільних закладах.

Під час проведення занять із фізичної культури слід дотримуватись «Правил безпеки життєдіяльності під час проведення занять з фізичної культури і спорту в загальноосвітніх навчальних закладах» (наказ МОН України від 01.06.2010 №521, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 9 серпня 2010 року за № 651/17946).

Наприкінці кожної чверті в освітньому закладі рекомендується проводити фізкультурно-оздоровчі та спортивно-масові заходи (ігри, змагання, челенджі, квести тощо), які охоплюють усіх учнів/учениць і спрямовані на закріплення і вдосконалення вивчених варіативних модулів. Окремі заходи можуть проводитися в режимі уроку з фізичної культури (урок-змагання). Доцільно до проведення спортивно-масових заходів долучати батьків та жителів громади в ролі учасників і глядачів.

І. М. Литвин,

кандидат педагогічних наук, завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ДЛЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У СУЧАСНОМУ ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРИ

За останні десять років освіта осіб з особливими потребами України зазнала істотних трансформаційних змін, пов'язаних із визначенням нової ідеологічної суспільно-освітньої парадигми, яка ґрунтується на принципах людиноцентризму. Головним напрямом розвитку сучасної української освіти окреслено рівний доступ до якісної освіти всіх громадян, у тому числі й осіб з особливими потребами, тих, які мають інвалідність, порушення або особливості психофізичного розвитку. Нині в освіті триває динамічний процес кардинальних інноваційних змін у методологічних, змістових, технологічних та управлінських складових.

Протягом 2020-2023 років у зв'язку із пандемією, російсько-українською війною українська освіта зіткнулася з численними викликами: вимушеними перервами у навчанні, знищенням шкіл, відсутністю очного навчання та обмеженням

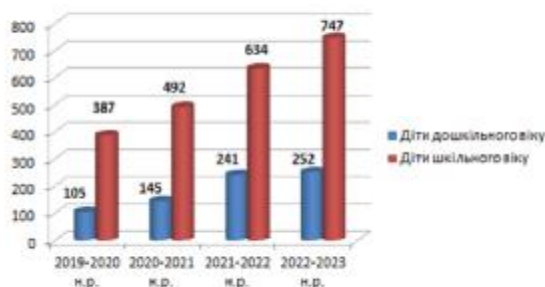
доступу до нього, значними обмеженнями для реалізації дистанційного навчання, викликаними перебоями з електроенергією та інтернетом. За цей час відбулася переоцінка цінностей, подолання усталених стереотипів, перегляд медичних та дефектологічних застарілих поглядів щодо освіти осіб з особливими потребами, що стало підґрунтям нового нормативно-правового, науково-методичного, організаційно-змістового забезпечення їхнього навчання.

За чотири роки значно зросла кількість дітей з особливими потребами, які здобувають освіту в інклюзивних класах та групах. Так у 2019-2020 н.р. інклюзивним навчанням було охоплено 492 дітей, з них – 105 дітей дошкільного віку та 387 осіб шкільного віку, у 2020-2021 н.р. – 637 дітей, з них 145 дошкільників, 492 школярі; у 2021-2022 н.р. – 875 дітей, з них 241 – дошкільного віку, 634 дитини

шкільного віку; у 2022-2023 н.р. – 999, з них 252 дошкільники та 747 школярів(дивіться діаграму1).

Діаграма 1

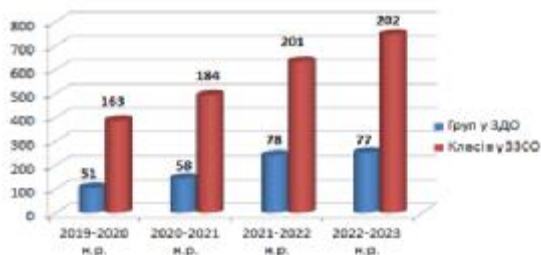
Динаміка охоплення дітей інклюзивною освітою

За цей час зросла і кількість закладів освіти, у яких створено інклюзивні групи та класи. У 2019-2020 н.р. – 214 закладів освіти, з них 51 – заклад дошкільної освіти та 163 заклади загальної середньої освіти; у 2020-2021 н.р. – 242 заклади, з них 58 закладів дошкільної освіти, 184 заклади загальної середньої освіти; у 2021-2022 н.р. – 279, з них 78 закладів дошкільної освіти, 201 заклад дошкільної освіти; у 2022-2023 н.р. – 279, з них 77 закладів дошкільної освіти, 202 заклади загальної середньої освіти(діаг.2)

Діаграма 2

Динаміка розвитку інклюзивної освіти у закладах області

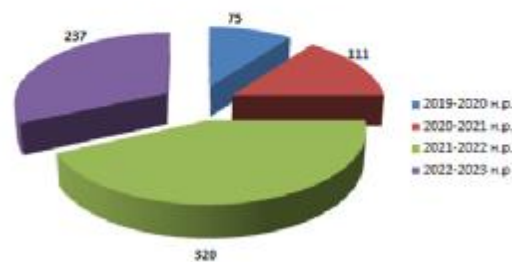
У постанові Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» зазначено, що «*особистісно орієнтоване спрямування навчально-виховного процесу забезпечує асистент вчителя, який бере участь у розробленні та виконанні індивідуальних навчальних планів та програм, адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами*» [2].

Основним завданням асистентів педагога на рівні дошкільної, початкової та середньої освіти є надання допомоги педагогу в організації, підтримці та здійсненні освітнього процесу. Така підтримка передбачає як загальну підтримку, так і більш спеціальну допомогу у роботі з окремими дітьми. Спеціальні вміння та навички асистент вчителя/вихователя набуває під час підвищення професійної компетентності на базі комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» шляхом участі у навчально-методичних заходах, тренінгах, семінарах, вебінарах щодо навчання дітей з особливими потребами.

У 2019-2020 році курсами підвищення кваліфікації асистентів вихователів та асистентів вчителів було охоплено 75 педагогічних працівників, у 2020-2021 н.р. – 111 педагогічних працівників, 2021-2022 н.р. – 320 (для 80 осіб курси підвищення кваліфікації, а для 240 асистентів вчителів – курси згідно з Концепцією «Нова українська школа» за напрямом: організація інклюзивного навчання), у 2022-2023 н.р. - 237 осіб.

Аналіз результатів дослідження показав, що з 2019-2020 н.р. відбулося збільшення кількості дітей, які здобувають інклюзивну освіту у закладах дошкільної та загальної середньої освіти. Це призвело до збільшення асистентів вихователів та асистентів

Охоплення курсами підвищення кваліфікації асистентів вихователів та асистентів вчителів

вчителів, які працюють в інклюзивних групах та класах. Дана категорія педагогічних працівників не має відповідної фахової підготовки у закладі вищої освіти, тому фахівці ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» надають консультативно-методичну підтримку, проводять інформаційно-просвітницьку роботу з питань розширення уявлень, формування знань про основні принципи організації і впровадження інклюзивної освіти, специфіку співпраці з вихователем/учителем, роль асистента вихователя/вчителя у діяльності команди психолого-педагогічного супроводу, у розробці та реалізації індивідуальної програми розвитку, диференціації та індивідуалізації освітнього процесу в інклюзивній групі/класі, налагодження ефективної співпраці з батьками.

Для підвищення кваліфікації педагогічних працівників ресурсним центром підтримки інклюзивної освіти запропонована така **тематика спеціальних курсів для педагогічних працівників:**

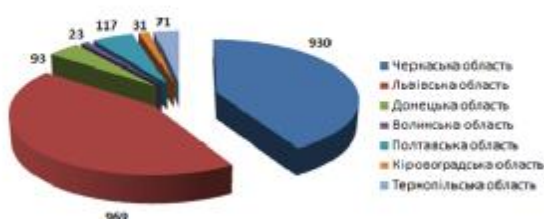
1. «Формування команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами».
2. «Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в освітньому просторі».
3. «Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти».
4. «Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі».
5. «Розвиток інфомедійної грамотності педагогічних працівників у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами».
6. «Готовність педагогічного працівника до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами».
7. «Основи спілкування педагогічних працівників, що працюють з дітьми з особливими освітніми потребами» і т.д.

Починаючи із 2020-2021 н.р. 1085 педагогічних працівників з різних куточків України пройшли курси

із зазначених тем (360 педагогів Черкаської області, 590 – Львівської області, 51 – Донецької області, 23 – Волинської області, 61 – Полтавської області); у 2021-2022 н.р. – 699 педагогічних працівників (316 педагогів Черкаської області, 313 – Львівської області, 42 – Донецької області, 31 – Кіровоградської області, 37 – Тернопільської області); у 2022-2023 н.р. – 410 педагогічних працівників (254 педагогічні працівники Черкаської області, 66 – Львівської області, 34 – Тернопільської області, 56 – Полтавської області).

За цей час 930 педагогічних працівників Черкаської області, 969 осіб Львівської області, 93 – Донецької області, 23 – Волинської області, 117 – Полтавської області, 31 – Кіровоградської області, 71 – Тернопільської області підвищили свою професійну компетентність щодо закономірностей та особливостей розвитку дітей

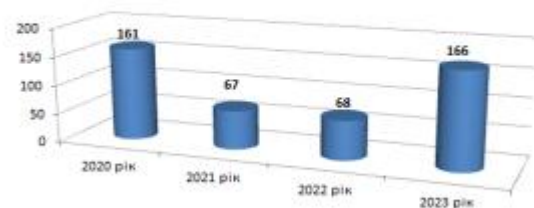
Підвищення професійної компетентності педагогів з інклюзивної освіти

з особливими потребами, набули умінь працювати в команді психолого-педагогічного супроводу дитини тощо.

На базі Інституту з 2020 року проводяться пролонговані курси підвищення кваліфікації за накопичувальною системою, з метою забезпечення індивідуальних освітніх потреб у професійному розвитку педагогічних працівників. У 2020 році 161 педагогічний працівник, що працює з дітьми з особливими потребами, пройшов такий вид навчання та отримав сертифікат з розвитку професійних компетентностей, у 2021 році –

Участь педагогів у пролонгованих курсах підвищення кваліфікації

67 осіб, у 2022 році – 68 осіб, у 2023 році проходили навчання 166 педагогічних працівників.

З метою оволодіння педагогічними працівниками компетентностями у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти постійно удосконалює навчально-методичні програми. Особлива увага звертається на знання сутності психолого-педагогічного супроводу; розуміння комплексного підходу до організації освітнього процесу, що охоплює психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, а також надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дітям з

особливими потребами; уміння виявляти й усувати бар'єри у навчанні дітей з особливими потребами; знання сучасних методів інклюзивного навчання; знання способів адаптації та диференціації змісту навчальних програм; знання принципів створення інклюзивного освітнього середовища з вимог універсального дизайну, розумного пристосування; уміння розробляти індивідуальну програму розвитку дитини, враховуючи її фізичний, мовленнєвий, когнітивний, емоційний розвиток; володіння методами оцінювання, спираючись на сильні сторони дитини з особливими потребами тощо.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ НА НАСТУПНИЙ РІК

Зазначимо, що основними завданнями освітнього процесу для осіб з особливими потребами є:

- здобуття ними освіти відповідного рівня у середовищі здорових однолітків відповідно до Державного стандарту початкової освіти та Державного стандарту базової середньої освіти;
- забезпечення різнобічного розвитку здобувачів освіти, реалізація їх здібностей;
- створення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг для задоволення освітніх потреб дітей із особливими освітніми потребами;
- створення позитивного мікроклімату в закладі освіти з формування активного міжособистісного спілкування дітей із особливими освітніми потребами з іншими учасниками освітнього процесу;
- забезпечення диференційованого психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами;
- надання консультативної допомоги сім'ям, які виховують дітей із особливими освітніми потребами, залучення батьків до розроблення індивідуальних планів та індивідуальних програм розвитку.

Для успішної реалізації даних завдань у Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII, у статті 51. «Підвищення кваліфікації педагогічних працівників», п.2 **зазначено** «...не менше 10 відсотків загальної кількості годин обов'язково повинні бути спрямовані на вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у частині роботи з учнями з особливими освітніми потребами» [2]. Це означає, що кожен педагогічний працівник за 5 років має набути професійних компетентностей з даного напрямку, беручи участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо, здійснюючи навчання за освітньою програмою, стажування.

Адже отримання якісних освітніх послуг потребує організації належного психолого-педагогічного супроводу усіх учасників освітнього процесу: дітей та дорослих (фахівців різних напрямків, батьків, адміністрації). Така робота має бути спрямована на створення умов, які забезпечуватимуть підвищення автономності і соціальної активності здобувачів освіти, розвиток інтелектуальних процесів, формування ціннісних установок, що відповідають їхнім психічним і фізичним можливостям. Базуючись на особистісному і системно-орієнтованому підході, такий супровід повинен являти собою комплексну систему всебічної, динамічної, корекційної і розвиткової допомоги у відповідності з віковими та індивідуальними потребами дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <http://surl.li/gjfkfk>